

Zintegrowane kształcenie
przedmiotowo-językowe
Content and Language
Integrated Learning

CLIL

Pewnym krokiem w przyszłość

Krótki przewodnik
po nowoczesnym CLIL

szkoły ponadpodstawowe
oprac. Teresa Cieplą

DLA NAUCZYCIELI
SZKÓŁ
PONADPODSTAWOWYCH

DLA NAUCZYCIELI
KONSULTANTÓW

DLA DORADCÓW
METODYCZNYCH

Materiał powstał w ramach projektu pn.: „Rozwój kompetencji dydaktycznych nauczycieli i nauczycielek w zakresie zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (CLIL)”, dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Konsultacja merytoryczna:
Elżbieta Witkowska
Barbara Muszyńska

**Rozwój kompetencji dydaktycznych
w zakresie zintegrowanego kształcenia
przedmiotowo-językowego (CLIL)**

Spis treści

Część I	5
1. Dlaczego współczesna szkoła potrzebuje nowego podejścia? Zyskaj pewność, że Twoi uczniowie poradzą sobie w świecie, którego dzisiaj jeszcze nie znamy!	5
2. Czym jest CLIL? Twoje uniwersalne narzędzie do budowania eksperckiej wiedzy – podejście, które można zaadaptować do każdego przedmiotu!	7
Część II	10
1. Jak możemy pomóc uczniom lepiej zrozumieć treści przedmiotowe? Odkryj moc „languagingu” i rusztowań poznawczych!	10
2. Jak budować korelację między przedmiotami? Zburz podziały na „szufladki przedmiotowe” i ucz holistycznie!	13
Część III	15
1. Co zyskają Twoi uczniowie? CLIL jako fundament sukcesu życiowego absolwenta.	15
2. W jaki sposób udział w projekcie ORE CLIL wspiera rozwój kompetencji dydaktycznych nauczyciela przedmiotu? Stań się mentorem i liderem innowacji!	17

EDUKACJA, KTÓRA OTWIERA DRZWI DO PRZYSZŁOŚCI: TWÓJ PRZEWODNIK PO NOWOCZESNYM CLIL

Czy zastanawiałeś się kiedyś, jak będzie wyglądał świat, w którym Twoi dzisiejsi uczniowie (15–19 lat) będą stawiać pierwsze kroki zawodowe? W co teraz wyposażać uczniów na przyszłość i jak tego dokonać, by w przyszłości weszli w życie zawodowe pewnym krokiem?

Żyjemy w tzw. społeczeństwie ryzyka. W obliczu rewolucji sztucznej inteligencji, zmian klimatycznych i globalnych migracji musi zmienić się rola nauczyciela¹ – **z tradycyjnego przekaziciela wiedzy**, towarzyszącego uczniowi² w nauce, **w stronę mentora**, czyli przewodnika uczniów w drodze do sukcesu. Projekt ORE *Rozwój kompetencji dydaktycznych nauczycieli i nauczycielek w zakresie zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (CLIL)* to nie tylko kolejna inicjatywa pedagogiczna – to Twoja przepustka do grona innowatorów, którzy realnie przygotowują młodzież do wyzwań współczesnego świata. Dzięki nowemu podejściu, Twoje lekcje przestaną być tylko przekazywaniem uczniom treści programowych, by osiągnęli świetne wyniki w egzaminach, a staną się **inkubatorem kompetencji przyszłości Twoich uczniów**.

¹ Używając określenia: *nauczyciel* mamy na myśli zarówno nauczycielki, jak i nauczycieli.

² Używając określenia: *uczeń* mamy na myśli zarówno uczniów, jak i uczennice.

CZĘŚĆ I

ZINTEGROWANE KSZTAŁCENIE PRZEDMIOTOWO-JĘZYKOWE

1. Dlaczego współczesna szkoła potrzebuje nowego podejścia? Zyskaj pewność, że Twoi uczniowie poradzą sobie w świecie, którego dzisiaj jeszcze nie znamy!

Czy zastanawiałeś się kiedyś, czemu Twoi uczniowie, mimo ogromnego wysiłku, zapominają materiał tuż po sprawdzianie? Dlaczego Twoi uczniowie, te „chodzące encyklopedie”, gubią się, gdy tylko pytanie na sprawdzianie odbiega od schematu?

Tradycyjny model nauczania często generuje tzw. wiedzę martwą, czyli informacje i fakty, które znikają z głowy ucznia tuż po sprawdzianie. Dlaczego tak się dzieje? Gdy uczniowie zapoznają się z nowymi informacjami lub treściami, główna uwaga skierowana jest na zbieranie faktów i zauważanie podstawowych zależności pomiędzy obserwacjami a danymi. Gdy nauczanie zatrzymuje się w tym miejscu, uczniowie często koncentrują się tylko na cechach powierzchniowych danego zjawiska, stanu czy danej struktury (np. tylko na liczbach w matematyce zamiast na strukturze leżącej u ich podstaw). Skupienie wyłącznie na faktach bez realnego zastosowania prowadzi tylko do **powierzchownej nauki**. Uczący się posiadają wprowadzoną informację, ale nie potrafią jej przywołać, by rozwiązać mniej lub bardziej złożone problemy.

Współczesna szkoła ponadpodstawowa, mając na celu wykształcenie absolwenta skutecznie przygotowanego do wejścia w dorosłe życie, potrzebuje przejścia od „nauczania transmisyjnego” do **głębokiego uczenia się**. Ale co to znaczy „głęboko się uczyć”? Różnica pomiędzy nauką powierzchowną a głębokim uczeniem się leży przede wszystkim

w głębokości przetwarzania informacji, sposobie przechowywania wiedzy oraz zdolności do jej transferu na inne, pozornie także niepowiązywalne z daną wiedzą obszary działania. Warto zwrócić uwagę, że na każdym przedmiocie potrzebny jest etap wprowadzenia i utrwalenia kluczowych informacji, ale stanowi on jedynie niezbędny punkt wyjścia, natomiast głębokie uczenie się powoduje **trwałe zrozumienie i umiejętność zastosowania wiedzy**. Gdy uczniowie mają możliwość twórczo łączyć nowe informacje z wiedzą uprzednią, porządkować je w większe konteksty i rozumieć ich znaczenie zarówno w sali lekcyjnej, jak i poza nią, spełnione są kluczowe warunki głębokiego uczenia się. Na bazie takich głęboko przyswojonych „budulców” Twoi uczniowie zyskują **możliwość stosowania wiedzy swobodnie, elastycznie i kreatywnie w nowych, nieznanych sytuacjach**. Głębokie uczenie się sprzyja bowiem przechodzeniu od czystej reprodukcji do rozwiązywania problemów w nowych kontekstach.

Zastanówmy się więc: jakie umiejętności powinien posiadać współczesny absolwent szkoły ponadpodstawowej? Wiesz już o tym doskonale, że w świecie sztucznej inteligencji niezbędna jest **umiejętność krytycznego myślenia i wyciągania racjonalnych wniosków**. Wiesz też, że zmieniający się świat będzie wymagać od Twoich uczniów **zdolności do działania w grupie**, współpracy opartej na wzajemnym szacunku, empatii i wspólnym osiągnięciu celów. Powinni być oni gotowi **sami wyznaczać swoje cele, realizować je i oceniać**. Dzięki sprawczości nauczą się świadomie wpływać na własny proces uczenia się i traktować wyzwania jako okazję do nauki, w której własne i wspólne błędy będą rozumieć jako niezbędny etap w drodze do celu. Twoi uczniowie powinni umieć wykorzystywać **język**, aby pozyskać potrzebne informacje, rozwiązywać złożone problemy i konstruować za jego pomocą rozumienie świata. Nowoczesne podejście CLIL stwarza korzystne warunki do głębokiego uczenia się. Ucząc się głęboko Twoi uczniowie poruszać się będą zarówno **w ramach języka używanego „na co dzień”, jak i w ramach języków specyficznych dla danej dyscypliny nauki**. W rezultacie będą mieć szansę na coraz sprawniejsze posługiwanie się „kodami” wielu przedmiotów, a środek ciężkości w nauce zostanie przesunięty z powierzchownego zapamiętywania faktów na opanowanie specyficznych dla danej dziedziny sposobów myślenia, prowadzenia badań, ich analizowania, a także komunikowania się.

Co wtedy nastąpi? Pomyśl, jaką możesz mieć satysfakcję, widząc, jak Twoi uczniowie zamiast mechanicznego powtarzania regułek, zaczynają krytycznie myśleć i łączyć fakty w logiczną całość. Przejście od nauczania powierzchownego do głębokiego uczenia się będzie Twoją odpowiedzią na wymagania nowoczesnego rynku pracy, który ceni sprawczość, elastyczność i gotowość do uczenia się przez całe życie. Współczesne podejście CLIL jest doskonałym sposobem na to, aby Twoja praktyka nauczycielska zyskała nowe oblicze – Twoja sala lekcyjna stanie się miejscem, gdzie teoria spotyka się z praktyką, a uczniowie przestaną pytać: „Po co mi to?”. Twoim beneficjentem będzie praca z młodzieżą, która rozumie sens nauki i potrafi wykorzystać ją w nieznanych dotąd kontekstach.

I taka mała dygresja: Zastanów się, jak dużą szansę na rozwój mieliby Twoi uczniowie, gdyby już poczynszy od I etapu edukacyjnego, a potem poprzez II i III, nauczyli się korzystać z możliwości, jakie daje nauka według podejścia CLIL¹.

2. Czym jest CLIL? Twoje uniwersalne narzędzie do budowania eksperckiej wiedzy – podejście, które można zaadaptować do każdego przedmiotu!

Czy zastanawiałeś się kiedyś, co by się stało, gdyby Twoi uczniowie przestali być tylko odbiorcami faktów, a zaczęli posługiwać się „kodem” Twojej dyscypliny tak sprawnie, jak prawdziwi eksperci, zyskując tym samym klucz do sukcesu w globalnym społeczeństwie przyszłości?

CLIL to skrót nazwy w języku angielskim: Content and Language Integrated Learning, **czyli podejście dydaktyczne** o polskiej nazwie: zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe. Być może znasz nauczycieli, którzy uczą biologii, chemii lub matematyki w języku obcym. Taki sposób nauczania przedmiotów w oddziałach dwujęzycznych jest charakterystyczny dla pierwotnego rozumienia podejścia CLIL. Zacznijmy więc od paru słów na temat historii.

W ciągu trzech dekad rozwoju podejścia CLIL możemy zaobserwować **trzy istotne fazy**, które opisują drogę od podejścia metodycznego do złożonego modelu pedagogicznego, który może sprzyjać głębokiemu uczeniu się.

W latach 90. XX w. CLIL ukształtował się w Europie jako innowacyjne podejście łączące nauczanie treści przedmiotowych z rozwijaniem kompetencji językowych. Podstawową ideą było wówczas to, że **nauka języka obcego** powinna odbywać się **równocześnie z nabywaniem nowej wiedzy i umiejętności z przedmiotów „niejęzycznych”**. Oznaczało to, że język obcy miał być wykorzystywany jako narzędzie do poznawania treści z różnych dziedzin, a nie tylko oddzielnym przedmiotem. W Polsce pierwsze lata wdrażania modelu CLIL w szkołach trafiły na podatny grunt. Sytuacja zmiany ustroju spowodowała bowiem, że w tamtym czasie powstały liczne szkoły dwujęzyczne i szkoły z oddziałami dwujęzycznymi, a model nauczania bilingwalnego przedstawiano bardzo pozytywnie. Jednocześnie zarówno w Polsce, jak i w Europie pojawiły się głosy poddające w wątpliwość **brak równowagi pomiędzy przedmiotem a językiem obcym**. Zadawano też pytanie o profesjonalizm nauczyciela „językowca” nauczającego przedmiotu „niejęzycznego”

¹ Jeśli chcesz się dowiedzieć więcej, zapoznaj się z broszurami dedykowanymi nauce według podejścia CLIL w przedszkolu i klasach I–III oraz w klasach IV–VIII szkoły podstawowej.

w języku obcym, jak również o profesjonalizm nauczania w języku obcym treści przedmiotowych przez specjalistę z danego przedmiotu.

Po pierwszych latach wdrażania podejścia CLIL w szkołach nastąpiła faza krytycznej refleksji i poszukiwania prawdziwej integracji treści i języka obcego. Około roku 2000 przeprowadzono badania, które wykazały, że uczący się w oddziałach dwujęzycznych często mieli trudności z odpowiednim wyrażeniem swojego zrozumienia treści przedmiotowych w języku obcym. Doprowadziło to do opracowania modeli planowania, takich jak tzw. **4 Cs Framework** (Content, Communication, Cognition, Culture, czyli 4 filary lekcji CLIL: treści przedmiotowe, komunikacja, procesy poznawcze, doświadczenia kulturowe). Model 4Cs z 2010 r. był uważany za jeden z najbardziej użytecznych modeli dla szerokiego wdrażania CLIL, ponieważ pozwalał nauczycielom odejść od tradycyjnego nauczania języka obcego opartego na gramatyce w stronę zintegrowanego uczenia. W centrum CLIL opartego na modelu 4Cs znajdowało się **podejście zrównoważone: przedmiot + język obcy**.

Dziś jednak zapomnij o tradycyjnym postrzeganiu CLIL jedynie jako „biologii po angielsku”. To współcześnie znacznie bardziej zaawansowane podejście dydaktyczne!

Współczesne podejście CLIL dąży do „głębszej integracji”, która wykracza **poza CLIL** w tradycyjnym sensie. W ostatnich latach **CLIL stał się holistycznym, wielowymiarowym podejściem edukacyjnym**, które w centrum stawia umożliwienie uczącym się uczestnictwa w zglobalizowanym społeczeństwie wiedzy. Aktualnie podejście CLIL postrzega uczenie się jako proces, w którym język jest rozumiany jako narzędzie służące do konstruowania wiedzy, otwierające uczącym się możliwość głębokiego przyswojenia różnych koncepcji i stosowanie ich w zupełnie nowych kontekstach. Oprócz **procesów kognitywnych** współczesne podejście CLIL podkreśla także rolę **czynn timerów afektywnych**, takich jak dobrostan uczniów, nastawienie na rozwój oraz projektowanie skutecznych środowisk uczenia się. W procesie głębokiego uczenia się wsparciu procesów kognitywnych służą dzisiaj **wszystkie zasoby językowe** (tzw. L1, tj. język pierwszy – najczęściej ojczysty i L2, tj. języki drugie – najczęściej obce, a także język edukacji szkolnej, tj. język, w którym prowadzone jest kształcenie w szkole). W przeciwieństwie do wcześniejszych modeli podejścia CLIL, które koncentrowały się na języku obcym, nowsze ujęcie CLIL uznaje również **język ojczysty** za klucz do głębokiego uczenia się i upatruje w nim istotną i wspierającą rolę. Oprócz dołączenia języka ojczystego uczniów do repertuaru językowego w klasie współczesne podejście CLIL przeniosło środek ciężkości z języka obcego i przedmiotu na **specyficzne języki dyscyplin** i charakterystyczne dla danej dziedziny sposoby myślenia i komunikowania się. W centrum uwagi znalazł się proces, w którym język jest używany jako narzędzie konstruowania znaczeń i który sprawia, że złożone myślenie staje się **widoczne** dla nauczyciela i uczniów. I pewnie domyślasz się, że dzięki świadomej obserwacji niewerbalnych i werbalnych efektów rozumowania Twoich uczniów (przez analizę mowy ciała, komunikatów ustnych lub pisemnych), możesz mieć większy wpływ na ich proces myślowy.

Co to oznacza dla Ciebie w praktyce? Niezależnie od tego, czy uczysz matematyki, historii, języka obcego czy chemii, zyskasz narzędzie umożliwiające wdrożenie uczniów w „kod” Twojej dziedziny. Jako chemik nauczysz ich myślenia o strukturze materii, a jako historyk analizy źródeł, co uczyni z nich świadomych badaczy rzeczywistości. W nowoczesnym podejściu CLIL **nie jest istotne, czy znasz inne języki poza SWOIM językiem ojczystym**. Choć możesz nie znać języków, którymi władają Twoi uczniowie (ojczyste lub obce), nauczysz się także wspierać naukę przez języki, które oni znają, akceptując ich różnorodność i traktując ją jako szansę. Dzięki temu pomożesz uczniom wieloperspektywicznie zrozumieć rzeczywistość oraz odważnie i twórczo rozwiązywać problemy. CLIL stanie się kluczem otwierającym drzwi do przyszłości – Twoi uczniowie będą mieli szansę stać się osobami sprawnie operującymi wiedzą w językach wielu dyscyplin.

CZĘŚĆ II

CLIL W PRAKTYCE NAUCZANIA PRZEDMIOTOWEGO

1. Jak możemy pomóc uczniom lepiej zrozumieć treści przedmiotowe?

Odkryj moc „languageingu” i rusztowań poznawczych!

Czy zastanawiałeś się kiedyś, dlaczego uczeń, który bezbłędnie recytuje definicję, nagle milknie, gdy prosisz go o rozwiązanie realnego problemu? Jak zmieniałaby się dynamika Twojej lekcji, gdybyś dał uczniowi narzędzia do „myślenia na głos”, które zmieniają go z biernego słuchacza w pewnego siebie eksperta? Dlaczego uczniowie mają problem z wyjaśnieniem zjawiska, które przed chwilą widzieli?

Każdy nauczyciel, niezależnie od nauczanego przedmiotu, oczekuje, że jego uczniowie będą potrafili skutecznie się uczyć. A gdyby odwrócić perspektywę tradycyjnego sposobu nauczania i skupić się w pierwszej kolejności na nauczaniu specyficznego języka, charakterystycznego dla danego przedmiotu? Przecież gdyby Twoi uczniowie sprawnie posługiwali się językiem danej dyscypliny, potrafiliby **jasno i precyzyjnie opisać własny sposób myślenia i przedstawić wyniki rozumowania!** A na ich skuteczność w nauce nie musiałbyś długo czekać. Bo prawdziwe rozumienie pojawia się, gdy uczeń potrafi o danym problemie profesjonalnie opowiedzieć. I to wcale nie w sytuacji odpowiadania przy tablicy albo pisania sprawdzianu.

Mózg najlepiej uczy się wtedy, gdy wiedza ma dla niego sens, łączy się z doświadczeniem, emocjami i różnymi obszarami rzeczywistości, gdyż takie warunki sprzyjają zaangażowaniu, motywacji i trwałemu zapamiętywaniu. Sytuacje, w których uczniowie rozumieją, nazywają i wyjaśniają rzeczywistość za pomocą języka dyscypliny, sprzyjają rozwojowi mózgu. W podejściu CLIL szczególne znaczenie mają **działania językowe, które prowadzą do głębokiego uczenia się**. Są to: klasyfikowanie, definiowanie, opisywanie, argumentowanie, wyjaśnianie, eksplorowanie i relacjonowanie.

Klasyfikowanie służyć będzie Twoim uczniom do porządkowania informacji w taki sposób, jak robi się to w danej dyscyplinie. W definiowaniu chodzić będzie o precyzyjne charakteryzowanie wiedzy specjalistycznej. Umiejętność opisywania posłuży Twoim uczniom do podawania szczegółów tego, co postrzegalne. Będą potrafili zająć stanowisko lub ocenić stan rzeczy. Wyjaśniając zjawiska, zajmą się ich przyczynami i skutkami. Badając możliwości i hipotezy, nauczą się spekulować o przyszłych wydarzeniach lub przyjmować inne perspektywy. Ucząc się relacjonowania, nabędą umiejętność podsumowania wyników własnych badań.

Wszystkie te działania poznawcze zostaną jednak uaktywnione inaczej niż jest to stosowane na co dzień na lekcjach przedmiotowych. Zamiast sytuacji z tradycyjnej lekcji, podczas której uczniowie w grupach analizują treści programowe i przygotowują się do zaprezentowania stopnia zrozumienia poznanych treści, nowoczesne podejście CLIL oferuje głębszą naukę i odwrócenie perspektywy działania. Gdy postawisz pytanie prowokujące Twoich uczniów do myślenia, np. „A co by było, gdyby...?” spowodujesz, że będą musieli w interakcji z rówieśnikami w grupach postawić własne hipotezy, poszukać odpowiedzi na pytanie, gdzie i jak je sprawdzić. Będą musieli zatem, czytając ze zrozumieniem, sklasyfikować potrzebne informacje, zdefiniować lub redefiniować je, by następnie móc je klarownie opisać. Będą wykorzystywać umiejętność argumentowania i wyjaśniania swojego stanowiska lub stanu rzeczy, a omawiając efekt swojej pracy, posłużą się umiejętnością relacjonowania. Jak widzisz, dzięki zastosowaniu podejścia CLIL w praktyce, możesz sprawić, że Twoi uczniowie poczują realny wpływ na to, czego się uczą i jak się uczą. W grupach mogą przecież postawić różne hipotezy i dojść do różnych wniosków. Ważne jest jednak, aby powyższe pytanie było dla nich istotne i odnosiło się do świata, w którym żyją.

W podejściu CLIL kluczem do swobodnego i profesjonalnego „rozmawiania” o danym temacie jest proces, który nazywamy „*languageing*”. Chodzi w nim o **używanie języka do konstruowania myśli**, np. przez wyjaśnianie koncepcji samemu sobie lub innym. Z nowym CLIL nauczysz się, jak przeprowadzić ucznia przez ten proces, od poziomu „nowicjusza” do poziomu „eksperta”, wykorzystując specjalne, przemyślane wsparcie językowe. Przykładem wsparcia w tym procesie jest np. strategia tzw. głośnego myślenia, gdy nauczyciel opisuje na głos po kolei, krok po kroku, sposób rozwiązania danego problemu. Uczeń może ten opis naśladować, ucząc się sukcesywnie werbalizować swój tok myślenia.

Pomoc tę, którą oferuje nowoczesne podejście CLIL, można przyrównać do **specjalnego „rusztowania”**, po którym, wchodząc krok po kroku, stopień po stopniu, uczeń mógłby coraz sprawniej opisywać niewidoczne połączenia między faktami a teorią oraz przenosić wiedzę do nowych kontekstów w sposób coraz bardziej samodzielny. Korzystając z rusztowania poznawczego, „nowicjusz” będzie wykorzystywał proste wzorce (np. sekwencję czasową: „Najpierw stało się X, potem Y”), gdy tymczasem „ekspert” użyje bardziej złożonych wzorców (np. wyjaśnienia wieloprzyczynowego: „X wydarzyło się z powodu czynników A, B i C”).

Oznacza to oferowanie uczącemu się pasujących „budulców” o stopniu złożoności dopasowanym do jego kognitywnych i językowych potrzeb, aby mógł z powodzeniem skonstruować swoją wiedzę. Ta elastyczność umożliwi Twoim uczniom indywidualną progresję uczenia się **od nauki powierzchownej w stronę głębszego zrozumienia**.

Powstaje pytanie, na ile technologie informacyjno-komunikacyjne (tzw. TIK) mogą pomóc uczniom lepiej zrozumieć treści przedmiotowe i uczyć się głęboko? Dla nauczyciela, który jest mentorem uczniów w czasach cyfrowej transformacji edukacji, **technologie stają się sprzymierzeńcem** w tym zakresie. Mądrze i świadomie wykorzystywane są świetnym narzędziem wspierającym uczniów w aktywnej pracy z wiedzą zarówno w obszarze rozumienia treści, interpretowania pojęć, jak i komunikowania wiedzy. Dzięki ich wykorzystaniu **uczniowie mocniej angażują się w działania** wymagające wyjaśniania zjawisk, porównywania informacji, formułowania wniosków oraz uzasadniania odpowiedzi. Na etapie edukacji ponadpodstawowej, gdy szczególnego znaczenia nabiera rozwijanie samodzielności uczniów, krytycznego myślenia oraz świadomego korzystania z informacji, wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych wspiera te procesy, umożliwiając wyszukiwanie, selekcjonowanie i interpretowanie informacji oraz komunikowanie wiedzy z użyciem języka właściwego dla danej dziedziny.

TIK sprzyja realizacji tych działań m.in. przez umożliwienie pracy z materiałami, danymi oraz różnymi formami ich opracowania na podstawie tzw. **multimodalności**. Co to oznacza? Edukacja multimodalna jest dokładnie tym, na co wskazuje jej nazwa: zapewnia wiele trybów uczenia się, w tym werbalny, graficzny, dźwiękowy i multimedialny, co pozwala uczniom wielokrotnie i na różne sposoby wracać do tej samej koncepcji i lepiej ją zrozumieć. W zadaniach opartych na założeniach podejścia CLIL chodzi dziś o wykorzystanie różnych sposobów (kanałów) przedstawiania i przetwarzania informacji, tj. tekstu, obrazu, dźwięku oraz elementów interaktywnych, co pozwala uczniom lepiej dostrzegać zależności między zjawiskami oraz budować **pogłębione rozumienie treści przedmiotowych**.

Technologie informacyjno-komunikacyjne sprzyjają także **dostosowaniu procesu uczenia się do zróżnicowanych potrzeb uczniów**. Umożliwiają korzystanie z materiałów w różnych formach, pracę we własnym tempie oraz wybór sposobu opracowania i prezentacji informacji. Dzięki temu uczniowie mogą angażować się w proces uczenia się na różne sposoby, zgodnie ze swoimi możliwościami i preferencjami.

Natomiast jeśli popatrzymy na technologie informacyjno-komunikacyjne z perspektywy organizacji procesu dydaktycznego na wszystkich jego etapach (od wprowadzania nowych treści, przez ich analizę i porządkowanie, aż po podsumowanie i prezentację efektów uczenia się) łatwo dostrzeżemy ich potencjał: **tak zorganizowane środowisko uczenia się będzie sprzyjać zwiększaniu zaangażowania uczniów oraz wzmacniać ich samodzielność**.

Ważnym aspektem związanym z głębokim uczeniem się jest także zmiana charakteru oceniania. W nowoczesnym CLIL oprócz **podniesienia rangi oceny rówieśniczej** zauważysz, że dokonując ewaluacji procesu uczenia się, skoncentrujesz się bardziej na tym, jak **uczeń potrafi uwidocznić swoją kompetencję** w danym obszarze i **wykorzystać ją w nowym kontekście** w praktyce. Nie jest przy tym istotne, ile treści zapamiętał. To właśnie popełnianie i świadomość błędów, czyli umiejętność ich analizy i wykorzystywania w procesie nauki, staną się ważnym kluczem na drodze do sukcesu. Powyższe kompetencje zaś umożliwią „wejście” Twoich uczniów w proces uczenia się przez całe życie.

Dzięki zastosowaniu powyższych działań poznawczych i przemyślanego wykorzystania języka i „rusztowań poznawczych” dasz swoim uczniom do ręki „klocki LEGO”, z których zbudują trwałe struktury myślowe, zaczynając od najprostszej wersji DUPLO, po najbardziej wymagającą wersję TECHNIC. Wyobraź sobie, że zamiast chaosu w wypowiedziach, Twoi uczniowie precyzyjnie klasyfikują, wyjaśniają zależności przyczynowo-skutkowe i argumentują swoje stanowiska, czy też formułują wnioski jak prawdziwi eksperci. Twoją korzyścią będzie przejrzysty proces dydaktyczny, w którym dzięki „rusztowaniom” każdy uczeń otrzyma wsparcie dopasowane do jego indywidualnego tempa rozwoju.

Pomyśl jednak, co się stanie w głowach Twoich uczniów, gdy powiążesz powyższe treści z innymi dyscyplinami bądź językami!

2. Jak budować korelację między przedmiotami? Zburz podziały na „szufladki przedmiotowe” i ucz holistycznie!

Czy zastanawiałeś się kiedyś dlaczego wiedza uczniów jest podzielona na „szufladki”? Wchodzą na fizykę i zapominają, czego nauczyli się na matematyce. Czy można wyposażyć uczniów w uniwersalny klucz do rozumienia świata? Taki, który pozwoli im z taką samą pewnością siebie zarówno argumentować na lekcji historii, jak i analizować wpływ technologii na środowisko. Jak zbudować w uczniach sprawczość niezbędną do odważnego projektowania własnej przyszłości?

Woda jest źródłem życia. Nomadowie tracili mnóstwo energii na poszukiwanie wody. Dlaczego? Bo prawdopodobnie postawili sobie pytanie: „Jak zapewnić nam, naszym kobietom, dzieciom i naszym zwierzętom dostęp do wody? Gdzie jest najbliższe źródło wody? Jak do niego dotrzeć?”. Takie postawienie pytania spowodowało, że Nomadowie

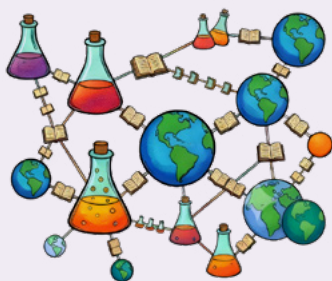
rozpoczęli długie wędrówki koczownicze w poszukiwaniu wody i pastwisk, próbując przetrwać w trudnych warunkach pogodowych. Korzystali z zasobów wody po ich znalezieniu tak długo, dopóki ich nie wyczerpali. Wówczas zrywali obozowiska i ruszali w poszukiwaniu lepszych warunków.

A co by było, gdyby Nomadowie byli nastawieni na rozwój i pytanie postawili jednak inaczej: „Jak możemy sprowadzić wodę do miejsca, w którym się znajdujemy?”. W takiej sytuacji włożyliby swoją energię w twórczy proces myślowy, w trakcie którego analizowaliby warunki naturalne, obserwowaliby ukryte prawa fizyki, dokonywaliby prostych obliczeń matematycznych, a nawet odwoływali się do wiedzy historycznej. Musieliby współpracować ze sobą w grupie, ustalać wspólne stanowisko. Musieliby myśleć krytycznie i rozwiązywać problemy w komunikacji. Musieliby próbować i popełniać błędy, wnioskować i wdrażać korekty. Skutkiem tego mieliby silne poczucie sprawstwa i zdolność do świadomego kierowania własną aktywnością.

Czy chciałbyś, aby również Twój uczeń posiadał umiejętność stosowania wiedzy z różnych dziedzin w nieznanych sytuacjach i podejmowania uzasadnionych decyzji?

Nowoczesne podejście CLIL tworzy wspólny fundament i niweluje granice między przedmiotami, budując wspólne ścieżki rozwoju kompetencji. Jeśli uczeń nauczy się trafnie argumentować na lekcji polskiego czy historii, to te same struktury logiczne może wykorzystać na biologii lub na lekcji języka obcego. Jeśli zrozumie zależność proporcjonalności na matematyce, wykorzysta ją na geografii w obliczaniu rzeczywistych odległości na mapach w różnej skali.

W projekcie o zmianach klimatu geograf będzie z uczniami analizować dane, fizyk skupi się na zrozumieniu zjawiska optycznego – tęczy jako przykładu interakcji światła z materią, a nauczyciel języka będzie z uczniami debatować nad rezolucją ONZ dotyczącą e-odpadów. W ten sposób, przeplatając treści łatwiejsze i trudniejsze oraz ucząc się w modelu przedmiot–przedmiot lub przedmiot–język Twój uczeń rozwija jednocześnie kompetencje matematyczne, przyrodnicze i czytelnicze. Twoim beneficjentem będzie to, że tworząc projekty interdyscyplinarne badające realne problemy z wielu perspektyw jednocześnie, zyskasz partnerów w innych nauczycielach. A dzięki temu uczniowie będą widzieć, że nauka to fascynująca, spójna całość, a nie zbiór oderwanych od siebie faktów. Czy chcesz stworzyć w swojej szkole taki „krajobraz głębokiego uczenia się”?

CZĘŚĆ III

CLIL – PRZYSZŁOŚĆ UCZNIÓW I ROZWÓJ NAUCZYCIELA

1. Co zyskają Twoi uczniowie? CLIL jako fundament sukcesu życiowego absolwenta.

Czy zastanawiałeś się kiedyś, jaką poczujesz dumę, gdy Twoi absolwenci – zamiast tylko odtwarzać wyuczone schematy – wejdą na rynek pracy jako pewni siebie liderzy, zdolni do krytycznej analizy i rozwiązywania problemów, o których dzisiaj jeszcze nawet nie styszeliśmy?

Współczesny świat wymaga od młodych ludzi znacznie więcej niż tylko zapamiętywania informacji. Potrzebne są kompetencje, które pozwolą im uczyć się przez całe życie, współpracować z innymi, krytycznie myśleć i dawać sobie radę w zmieniającej się rzeczywistości. Głębokie uczenie się charakterystyczne dla nowoczesnego podejścia CLIL przesuwą środek ciężkości **z przekazu wiedzy zorientowanego na treści na zastosowanie wiedzy zorientowane na efekty**, w którym uczniowie stają się zdolni do fachowego artykułowania własnego zrozumienia. Takie przewartościowanie umożliwia im sukcesywne i skuteczne **konstruowanie wiedzy** na podstawie celowego wykorzystania języków dyscyplin przedmiotowych. Proces ten, choć indywidualny dla każdego ucznia, nie jest jednak odizolowany, lecz zachodzi **w mądrej i twórczej kooperacji z rówieśnikami i nauczycielem**. Jakich efektów możesz zatem oczekiwać, gdy zmienisz sposób organizowania procesu uczenia się na Twoich lekcjach?

Po pierwsze, **Twoi uczniowie uwierzą we własną skuteczność i zyskają pewność siebie**. Gdy zmienisz swój sposób nauczania, stając się mentorem wspierającym ich osobisty rozwój, i od samego początku potraktujesz uczniów jak „poważnych badaczy” lub „ekspertów”, zwiększysz ich aspiracje i zachęcisz do twórczego rozwiązywania problemów. Wzrośnie ich **zaciekawienie wiedzą** i samą nauką, co umożliwi Ci lepszą **indywidualizację procesu uczenia się**. Twoi uczniowie nauczą się samodzielnie wyznaczać cele, realizować je i oceniać rezultaty. Określą indywidualnie przydatność konkretnej wiedzy, umiejętności czy kompetencji. Nauczą się komunikować, argumentować, prezentować swoje pomysły oraz korzystać z różnych źródeł informacji. Będą mieli szansę coraz bardziej świadomie podejmować

działania, mające pozytywny wpływ na nich samych i ich otoczenie. Zrozumieją sens tego, czego się uczą, ponieważ wiedza będzie osadzona w kontekście i powiązana z realnymi problemami, zjawiskami lub projektami. A kiedy zobaczą sens swojej pracy, wzrośnie ich motywacja. Zaczną postrzegać siebie jako aktywnych uczestników procesu uczenia się, a nie jedynie odbiorców informacji. Dodatkowo rezultat głębokiej nauki opartej na podejściu CLIL i trwałości rozwiniętych kompetencji poznają po wynikach sprawdzianów lub egzaminów. Wyniki będą odzwierciedlać ich rzeczywisty stan wiedzy i umiejętności. Poczucie sprawczości i samodzielność Twoich uczniów – przekonanie, że ich działania mają znaczenie i wpływają na efekty nauki – będzie jednym z najważniejszych czynników budujących trwałą motywację.

Po drugie, stając się autorami własnego procesu nauki, dzięki podejmowanemu wysiłkowi, a także dzięki negocjowaniu celów i tematów, **Twoi uczniowie rozwijają rezyliencję i wytrwałość w dążeniu do większego profesjonalizmu**. Przy czym nie można zapomnieć, że fundamentem sukcesu w zadaniach o wysokim stopniu trudności, z jakimi w życiu zawodowym niejednokrotnie konfrontowani będą jako absolwenci, jest właśnie nastawienie na rozwój. Pomoże im w tym praca z partnerami (rówieśnikami i Tobą) oparta na aktywnym używaniu języka do dzielenia się pomysłami i negocjowania znaczeń. Jednocześnie, twórczo współpracując, rozwijają kompetencje społeczne i uczą się przejmować odpowiedzialność za efekty wspólnych działań. Pracując częściej w parach i zespołach, Twoi uczniowie uczą się słuchać innych, negocjować znaczenia i wspólnie rozwiązywać problemy. Współpraca stanie się integralną częścią procesu uczenia się, a nie tylko dodatkiem do lekcji.

Po trzecie, **Twoi uczniowie będą swobodnie poruszać się między językiem potocznym a wyrafinowanym językiem dyscypliny**, co małymi (lub większymi krokami) wyniesie ich kompetencje językowe na poziom akademicki. Nauka oparta na świadomym wykorzystaniu języka ojczystego i/lub języków drugich, a także specyficznych języków dyscyplin w trakcie procesu uczenia się, umożliwi uczniom budowanie skutecznych strategii myślenia i rozumienia zmieniającego się świata. W Twojej klasie uczniowie nie będą uwięzieni w jednej, sztywnej formie wypowiedzi. Zamiast tego nauczą się **dekonstruować** i w kolejnym kroku **rekonstruować** wiedzę. Mówiąc prościej, będą „przepakowywać” tę wiedzę do swojego bagażu doświadczeń: będą potrafili „rozpakować” trudne definicje akademickie na prosty, zrozumiały język potoczny, aby zbudować fundament zrozumienia. Następnie, dzięki Twojemu wsparciu, nauczą się „pakować” swoje przemyślenia w precyzyjne struktury dyscyplinarne, używając nominalizacji i złożonych konstrukcji przyczynowo-skutkowych. W efekcie Twoi uczniowie **będą potrafili precyzyjnie ubrać w słowa najbardziej skomplikowane idee**.

Po czwarte, Twoi uczniowie **opanują praktyki myślowe charakterystyczne dla danego przedmiotu**, co doprowadzi do tego, że przenikną „głębokie struktury” tematu i będą elastycznie stosować swoją wiedzę i umiejętności w nowych sytuacjach. Transfer wiedzy i rozwiązywanie problemów zależą właśnie od głębokiego zrozumienia struktur danej dyscypliny. Uczniowie zbudują takie schematy mentalne i dokonają abstrakcji, że dzięki głębokiemu zrozumieniu będą

potrafili analizować złożone problemy i, myśląc krytycznie, wyciągać racjonalne wnioski. Dzięki temu nauczą się nie tylko „co wiedzieć”, ale przede wszystkim „jak się uczyć” – a to właśnie stanowi fundament uczenia się przez całe życie.

Usłyszysz od Twoich uczniów opinie takie jak: Kiedyś trudny temat mnie zniechęcał, a teraz raczej ciekawi, jak można go „rozgryźć”. A kiedy czegoś nie rozumiem, traktuję to bardziej jak wyzwanie, nie jak problem (uczeń klasy trzeciej, profil humanistyczny). Inni powiedzą: Mam poczucie, że moja wiedza bardziej zależy ode mnie, od tego jak rozumiem temat i jakie zadaję pytania. Lubię momenty, kiedy trzeba znaleźć własny sposób rozwiązania problemu (uczeń klasy pierwszej, profil biologiczno-chemiczny). Jeszcze inni zwrócą uwagę: Kiedy widzę podobne zależności w różnych przedmiotach, łatwiej mi połączyć wiedzę w całość. A kiedy potrafię wyjaśnić swój tok myślenia, łatwiej zauważam, gdzie popełniłam błąd (uczennica klasy drugiej, profil matematyczno-geograficzny). Usłyszysz także: W pierwszej klasie myślałem, że to tylko nowe pojęcia, ale kiedy zaczęliśmy ich naprawdę używać, nagle wszystko zaczęło się układać (uczeń klasy czwartej, profil fizyka z informatyką).

Udział w lekcjach opartych na nowoczesnym podejściu CLIL to dla Twoich uczniów najlepsza inwestycja, jaką mogą poczynić w wieku 15–19 lat. Budując postawę nastawienia na rozwój, zmieniają myślenie o celu edukacji i przestaną uczyć się „dla oceny”. Każde wyzwanie potraktują jako szansę na naukę, a nie powód do stresu. Twój absolwent będzie sprawczy, krytycznie myślący i gotowy do samoregulacji. Mają szansę zyskać biegłość akademicką, która pozwoli im nie tylko na pogłębione zrozumienie, lecz także na pisanie tekstów specjalistycznych i debatowanie na ważne dla nich tematy. W ten sposób zadbasz o ich wszechstronny rozwój i przygotujesz ich do uczenia się przez całe życie w zglobalizowanym świecie. Twój uczeń zyska realną przewagę życiową i zawodową. To właśnie CLIL uczyni ich architektami własnej wiedzy, dając im kapitał kulturowy i językowy, który otworzy przed nimi drzwi wymarzonych uczelni i firm.

2. W jaki sposób udział w projekcie ORE CLIL wspiera rozwój kompetencji dydaktycznych nauczyciela przedmiotu? Stań się mentorem i liderem innowacji!

Czy zastanawiałeś się kiedyś, co by było, gdybyś otrzymał unikalny zestaw kompetencji – od projektowania angażujących zadań o wysokiej jakości po nowoczesne metody oceniania – który nie tylko wzbogaci Twoje doświadczenie, ale także uczyni z Ciebie mentora potrafiącego precyzyjnie wspierać każdego ucznia w drodze do jego życiowego sukcesu?

Udział w projekcie ORE CLIL to inwestycja w Twój rozwój zawodowy, która przekłada się na bardziej nowoczesne, skuteczne i angażujące nauczanie. To nowoczesne nauczanie nie będzie jednak związane z porzuceniem przez Ciebie

dotychczasowej praktyki, lecz będzie bazować na mocnych stronach Twojego doświadczenia. Przyjmując zaproszenie do udziału w projekcie, masz szansę poznać nowe podejście do prowadzenia lekcji, ale przede wszystkim wzmocnić kompetencje dydaktyczne i przygotować się do pracy w szkole, która odpowiada na wyzwania współczesnego świata.

Jedną z najważniejszych korzyści z udziału w projekcie stanie się **rozwijanie realnej współpracy między Tobą a innymi nauczycielami**. CLIL otworzy przestrzeń do pracy zespołowej – zarówno pomiędzy nauczycielami różnych przedmiotów, jak i między nauczycielami przedmiotów a nauczycielami języków – polskiego i języków obcych. Dzięki temu razem z kolegami i koleżankami zyskasz możliwość wspólnego planowania zajęć, wymiany doświadczeń oraz tworzenia materiałów dydaktycznych, które są bardziej spójne i lepiej odpowiadają potrzebom współczesnych uczniów. Współpraca przedmiot–przedmiot pozwoli spojrzeć na treści nauczania w sposób bardziej interdyscyplinarny, natomiast współpraca przedmiot–język pomoże skuteczniej wspierać uczniów w rozumieniu i komunikowaniu złożonych treści. W dłuższej perspektywie zbuduje to kulturę współdziałania w Twojej szkole – środowisko, w którym wraz z innymi nauczycielami będziecie mieć szansę uczyć się od siebie nawzajem i wspólnie podnosić jakość nauczania.

Ponadto projekt CLIL wzbogaci Twój warsztat pracy o **konkretne strategie dydaktyczne, które zwiększają skuteczność nauczania i zaangażowanie uczniów**. Nauczysz się planować lekcje w sposób, który łączy treści przedmiotowe z rozwijaniem kompetencji językowych, poznawczych i społecznych. Dzięki temu będziesz projektować zajęcia, które angażują uczniów w aktywne myślenie i dyskusję, rozwijają umiejętność analizowania i wyciągania wniosków, wspierają komunikację i współpracę w klasie. CLIL pomoże Ci też bardziej świadomie formułować cele lekcji oraz dobrać metody pracy, które sprzyjają głębokiemu uczeniu się. W rezultacie zyskasz większą elastyczność i pewność w prowadzeniu zajęć, które odpowiadają na potrzeby współczesnych uczniów oraz osiągniesz wysoki poziom umiejętności w projektowaniu zadań sprzyjających głębokiemu uczeniu się. A to one realnie angażują uczniów i dają im poczucie sprawstwa. Dodatkowo zyskasz nowoczesny warsztat oceniania – opanujesz techniki informacji zwrotnej, które stymulują postęp zamiast tylko „punktować” błędy uczniów.

Udział w projekcie oznacza również **dostęp do szkoleń, które rozwiną Twoje kompetencje w zakresie stosowania CLIL w codziennej pracy dydaktycznej**. Szkolenia koncentrują się na praktyce – pokazują, jak planować lekcje, jak formułować cele przedmiotowe i językowe oraz jak tworzyć materiały wspierające zrozumienie trudniejszych treści. Zdobędziesz narzędzia do precyzyjnego skalowania wymagań, które można wykorzystać od razu w klasie. To sprawi, że Twoja praca stanie się bardziej efektywna i mniej wyczerpująca. Dzięki temu Twój nowatorski rozwój zawodowy nie pozostanie na poziomie teorii, lecz przełoży się bezpośrednio na jakość prowadzonych zajęć. Staniesz się częścią aktywnej społeczności uczącej się, wymieniając doświadczenia z ekspertami i innowatorami z całej Polski.

Współczesna reforma edukacji wyraźnie wskazuje kierunek rozwoju szkoły: kształcenie powinno nie tylko obejmować wiedzę, ale także m.in. rozwijać **fundamentalne i przekrojowe umiejętności uczniów**. Projekt CLIL pomoże Ci realizować ten cel w sposób spójny i praktyczny. Podczas gdy reforma określa ogólny kierunek zmian, CLIL proponuje konkretny model planowania i prowadzenia zajęć, który integruje trzy kluczowe obszary edukacji – wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne – w jednym procesie dydaktycznym.

Udział w projekcie ORE CLIL pozwoli Ci rozwijać kompetencje, które będą coraz bardziej potrzebne w nowoczesnej szkole: umiejętność pracy zespołowej, projektowania angażujących lekcji, wspierania samodzielności uczniów oraz łączenia różnych obszarów uczenia się. Dzięki temu staniesz się nie tylko specjalistą w swojej dziedzinie, ale także projektantem procesu uczenia się – osobą, która potrafi stworzyć środowisko sprzyjające rozwojowi uczniów i przygotowujące ich do wyzwań przyszłości.

Czy jesteś gotowy, by wspólnie z nami otworzyć uczniom drzwi do głębokiego uczenia się? Twoi uczniowie zasługują na szkołę, która rozumie potrzeby jutra, a Ty zasługujesz na narzędzia, które przekształcą Twoją pracę w pasję. Zmieńmy razem polską szkołę. Krok po kroku... Małymi, wielkimi krokami.

Bibliografia

- Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press.
- Coyle, D., Meyer, O. (2021). *Beyond CLIL: Pluriliteracies Teaching for Deeper Learning*. Cambridge University Press.
- Coyle, D., Meyer, O., Staschen-Dielmann, S. (2023). *A Deeper Learning Companion for CLIL. Putting Pluriliteracies into Practice*. Cambridge University Press.
- Dalton-Puffer, C. (2013). A construct of cognitive discourse functions for conceptualising content-language integration in CLIL and multilingual education. *European Journal of Applied Linguistics*, 1(2), 216–253.
<https://doi.org/10.1515/eujal-2013-0011>
- Hüttner, J., Llinares, A., Nikula, T. (2025). Conceptualizing bi- and multilingual disciplinary literacies in CLIL: insights from a European research network. *Frontiers in Education*, 10, 1540211. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1540211>
- McTighe, J., Silver, H.F. (2021). *Uczyć (się) głębiej. Jak to zrobić na lekcji (Teaching for Deeper Learning: Tools to Engage Students in Meaning Making)*. Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Muszyńska, B., Papaja, K. (2019). *Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe. Content and Language Integrated Learning. Wprowadzenie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Nikula, T., Moore, P. (2019). Exploring translanguaging in CLIL. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 22(2), 237–249. <https://doi.org/10.1080/13670050.2016.1254151>

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
email: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl